

KALORIMETRIE BIOMOLEKUL

Experimentální metody biofyziky

F9070

Ctirad Hofr

LifeB – Laboratoř interakce a funkce esenciálních **Biomolekul**

FGP – Funkční genomika a proteomika

NCBR – Národní centrum výzkumu biomolekul

Přírodovědecká fakulta | Masarykova univerzita

M U N I Národní centrum
S C I pro výzkum
biomolekul

Jaký je původ všech slov?

https://en.wikipedia.org/wiki/My_Big_Fat_Greek_Wedding

Kalorimetrie

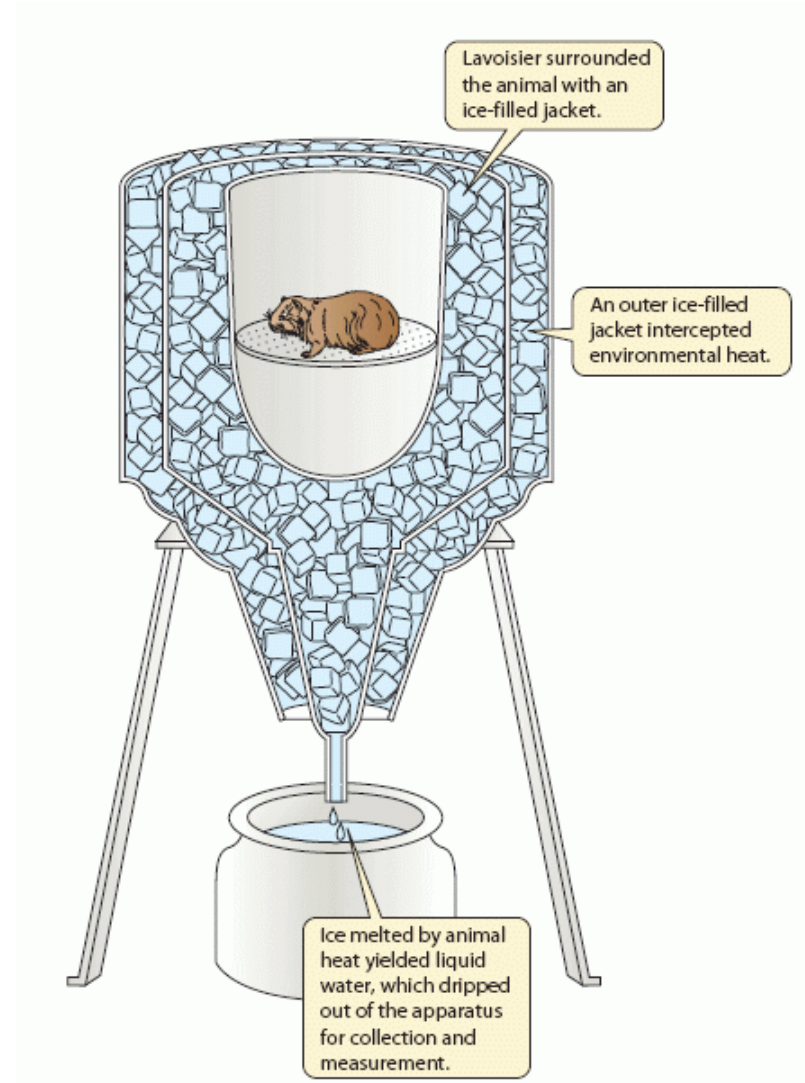
calor = teplo

metri = měřít

Antoine Laurent Lavoisier
(1743 -1794)

Biokalorimetrie

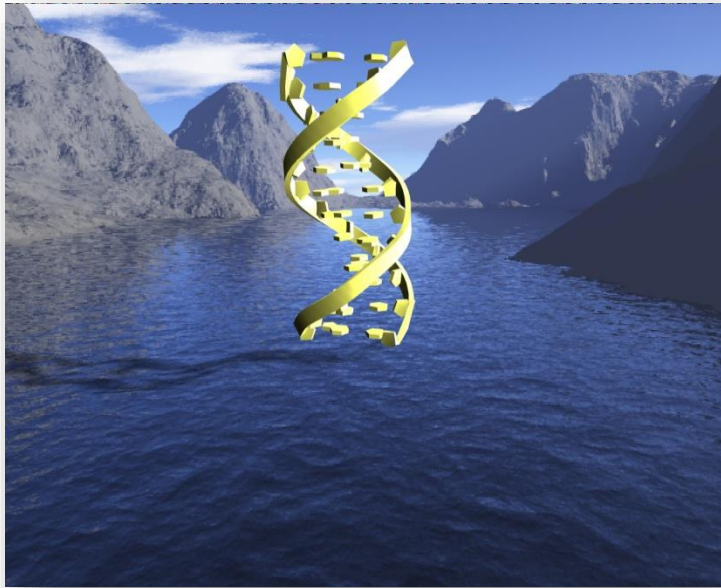

Kalorimetrie biopolymerů

Cílem je měření termodynamických parametrů ΔH , ΔS , ΔG u molekulárních procesů

Jejich znalost umožňuje nahlédnout pod pokličku regulace průběhu reakce z termodynamického hlediska

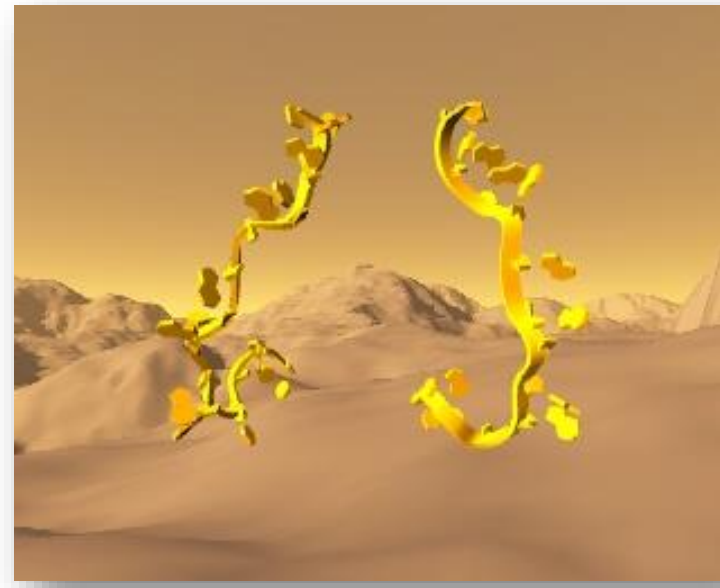
Popis termodynamické stability DNA

Entalpie H

$$\Delta H = q ; \quad (p = \text{konst.})$$

– vytváření, zánik nebo
deformace vazeb

Entropie S

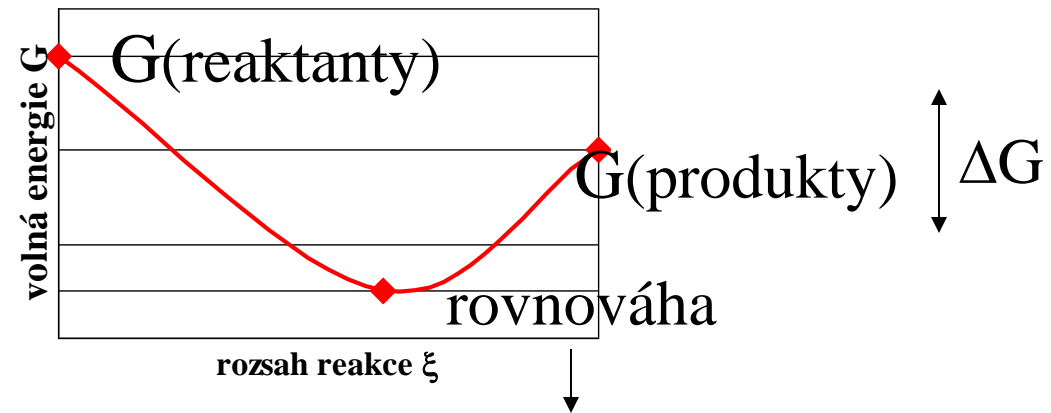
$$\Delta S = \frac{q_{\text{rev}}}{T}$$

– změna uspořádanosti systému

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

Volná energie ΔG a rovnovážná konstanta K

$$\Delta G = -RT \ln K \qquad K = e^{-\frac{\Delta G}{RT}}$$

$$1 \text{ cal} = 4.184 \text{ J}$$

Poměrná velikost nekovalentních interakcí

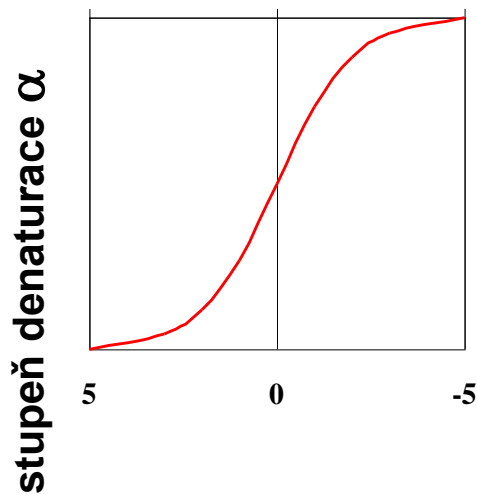
Typ interakce	kcal mol⁻¹	kJ mol⁻¹
Ion-ion	14.0	58.6
Stacking	5.0	20.9
Vodíkové můstky	1.3	5.4

Denaturace proteinu

$$K = \frac{[N]}{[D]} = \frac{\alpha}{1-\alpha}$$

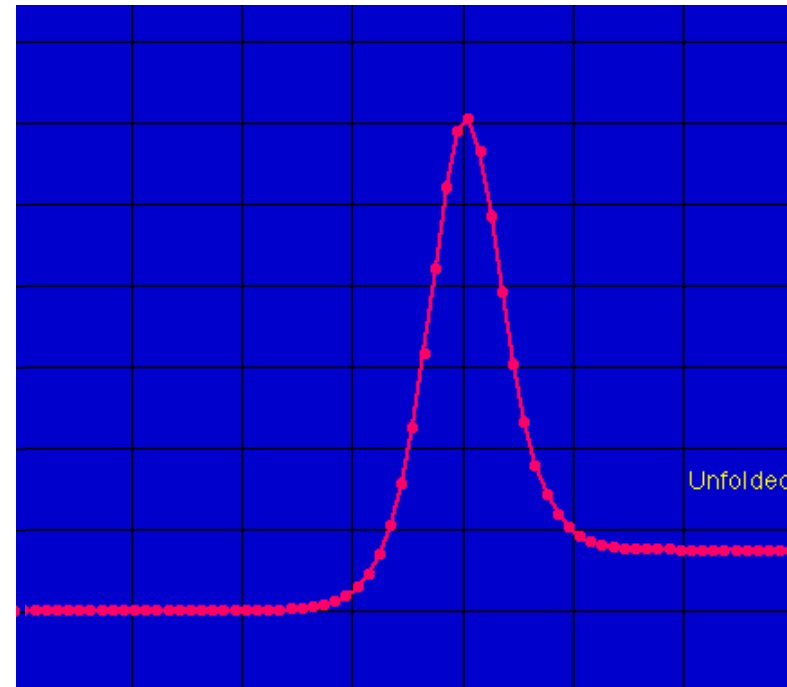
$$\alpha = \frac{[N]}{[N]+[D]}$$

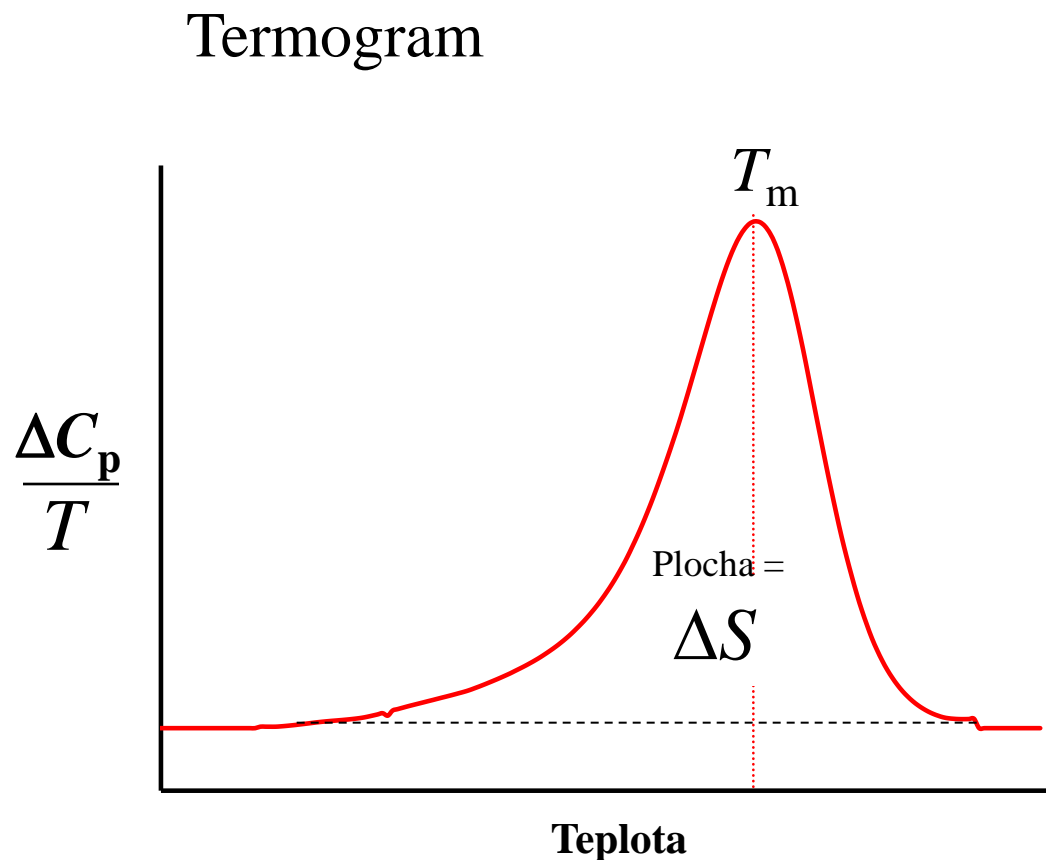
ΔG (kJ)	ΔG (kcal)	$\Delta G/RT$	K	α
7.43	1.78	3	0.05	0.047
4.95	1.18	2	0.135	0.119
2.48	0.59	1	0.368	0.269
0	0	0	1	0.5
-2.48	-0.59	-1	2.718	0.731
-4.95	-1.18	-2	7.389	0.881
-7.43	-1.78	-3	20.09	0.953

Diferenční skenovací kalorimetrie DSC

(DSC)

Veličiny získané z měření DSC

Teplota tání T_m

Změna entalpie ΔH

$$\Delta H = \int \Delta C_p dT$$

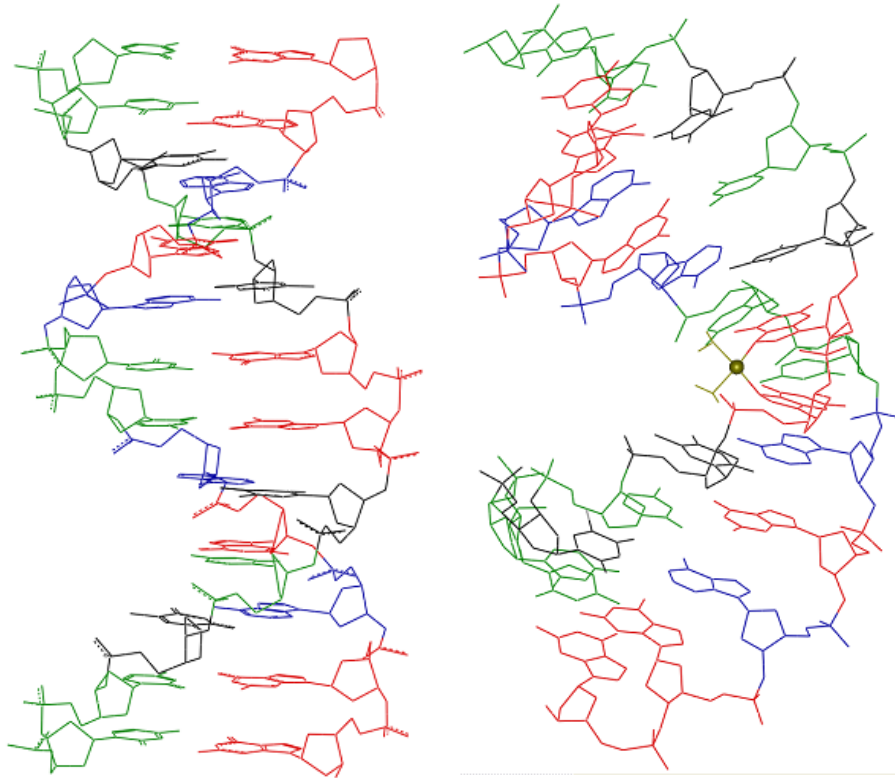
Změna entropie ΔS

$$\Delta S = \int \frac{\Delta C_p}{T} dT$$

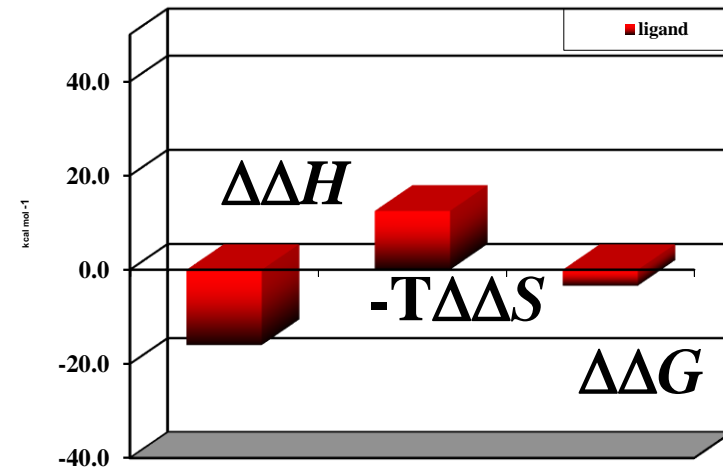
Volná energie ΔG

$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

Použití DSC pro stanovení vlivu kovalentní vazby ligandu na termodynamickou stabilitu DNA

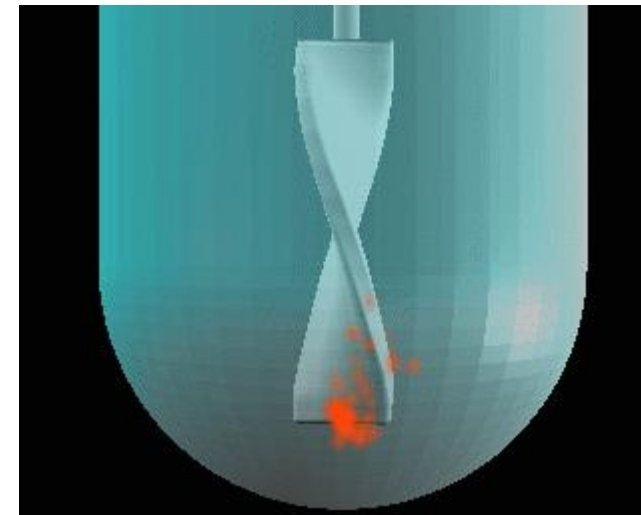
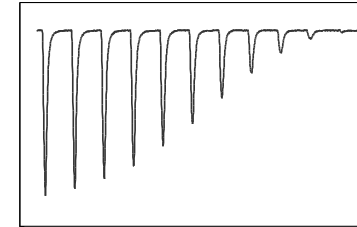
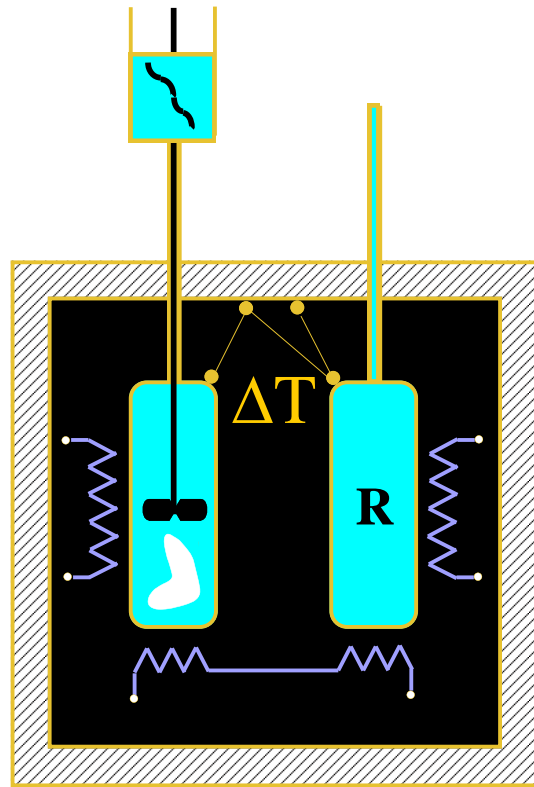

Duplex	T_m (°C)	ΔH (kcal mol ⁻¹)	ΔS (cal °C ⁻¹ mol ⁻¹)	ΔG (kcal mol ⁻¹)
unmod. DNA	70.2	151	446	18.0
ligand	61.8	135	404	14.6

$$\Delta\Delta(H,S,G) = \Delta(H,S,G)_L - \Delta(H,S,G)_{\text{unmod.}}$$

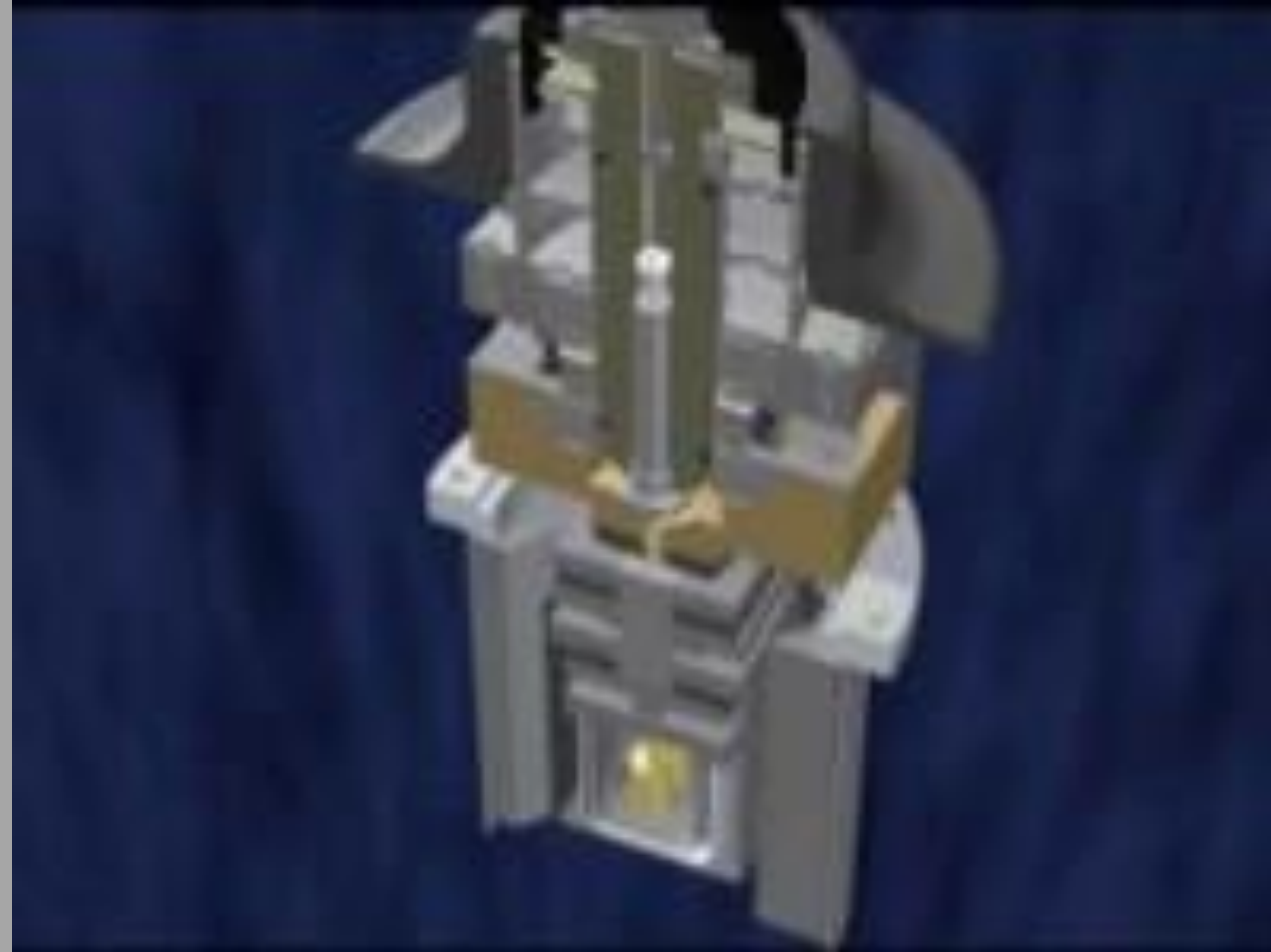
Izotermální Titrační Kalorimetrie (ITC)

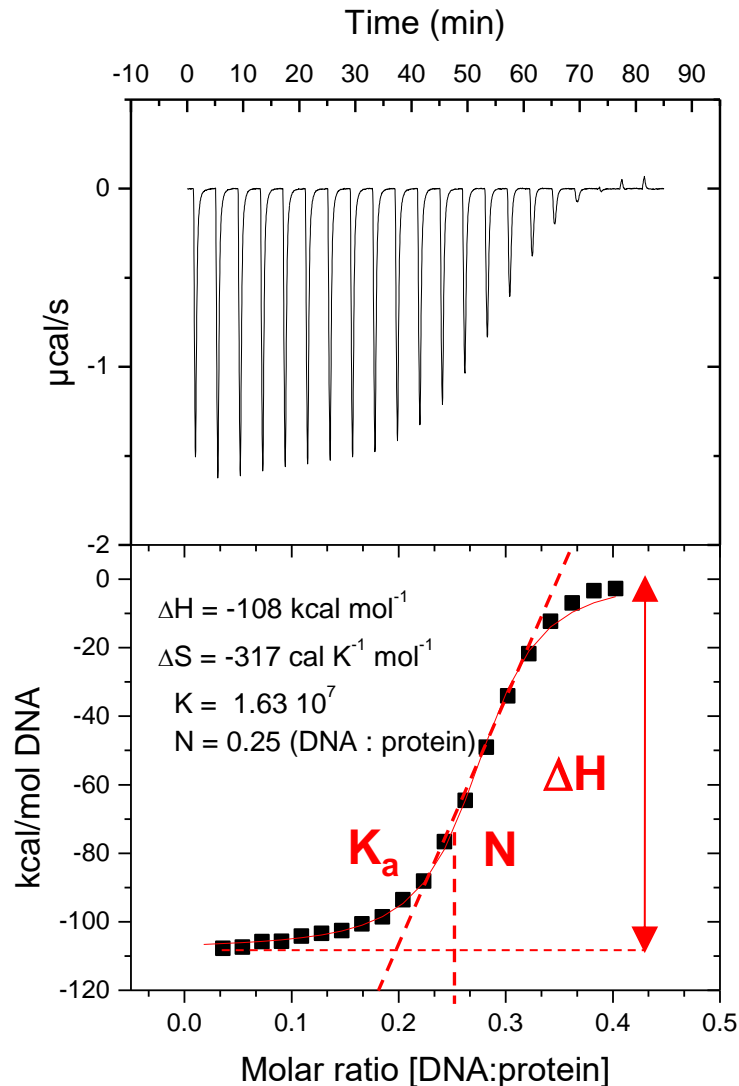
<http://www.youtube.com/watch?v=cYj5IOELaVI>

https://www.youtube.com/watch?v=o_lpWcWKNXI

Nano ITC

Veličiny získané z jednoho měření ITC

Vazebná entalpie ΔH

Stechiometrie **N**

Vazebná konstanta K_a

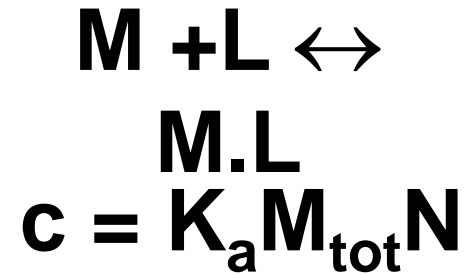
Volná energie ΔG

vypočtena z $\Delta G = -R T \ln K_a$

Změna entropie ΔS

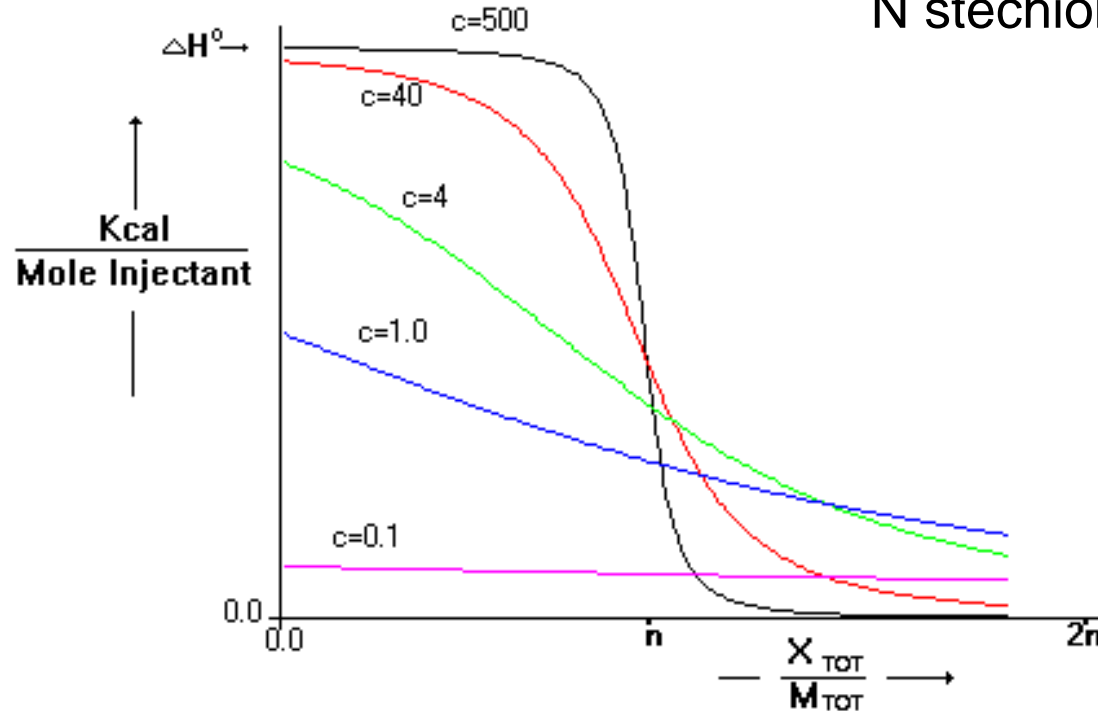
vypočtena z $\Delta G = \Delta H - T \Delta S$

Děje měřitelné na ITC

M – makromolekula, L -
Ligand

M_{tot} celková koncentrace makromolekuly
 K_a vazebná konstanta
N stechiometrie interakce

$$5 < c < 500$$

Př.

$$M_{tot} = 10^{-5} M$$

pak je měřitelný rozsah
vazebné konstanty

$$K_a = 10^6 \text{ až } 10^8 M^{-1}$$

$$K_D = 10^{-6} \text{ až } 10^{-8} M \sim$$

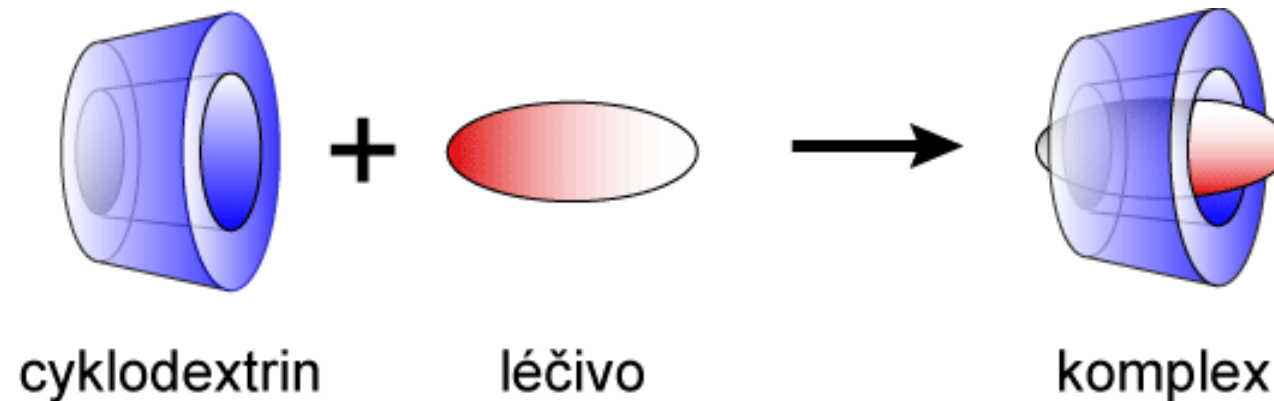
$$K_D \sim \mu M - nM$$

Použití ITC při navrhování léčiv

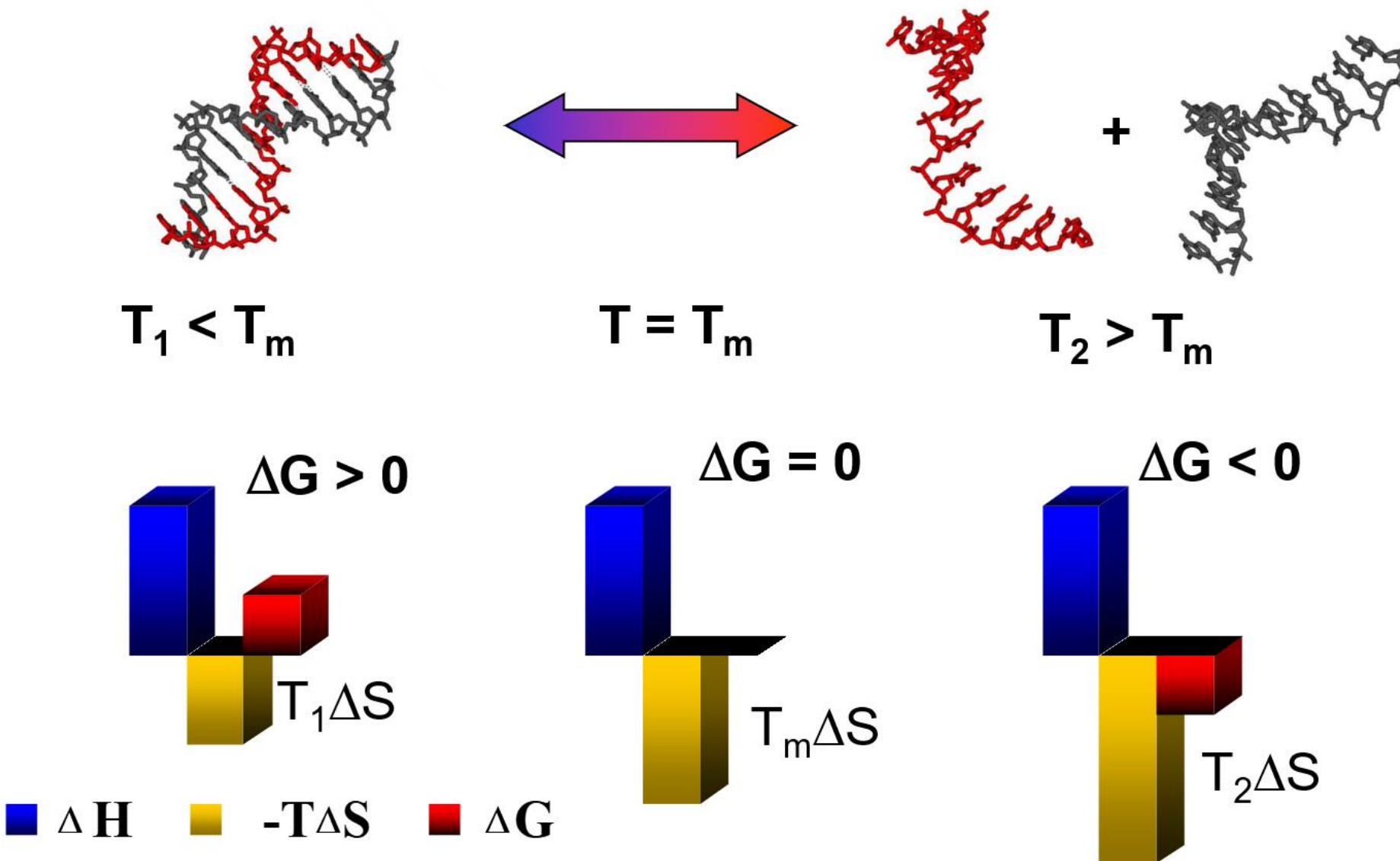
Zlepšení farmakokinetických vlastností léčiva lze dosáhnout jeho navázáním na molekulový nosič

Po podání komplexu nosiče a léčiva dochází k cílenému transportu na místo účinku, kde dochází k uvolňování léčiva

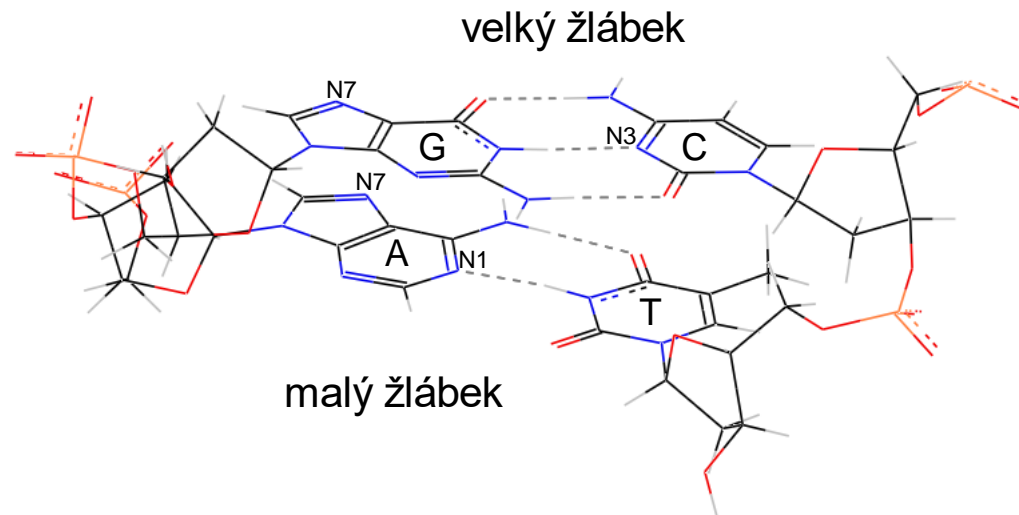
- Cyklodextriny jsou v přírodě se vyskytující cyklické oligosacharidy
- Cyklodextrinové nosiče jsou v současnosti testovány při vývoji nových léčiv proti malárii, rakovině a zánětům

Termodynamické parametry popisující stabilitu dvoušroubovice DNA v závislosti na teplotě

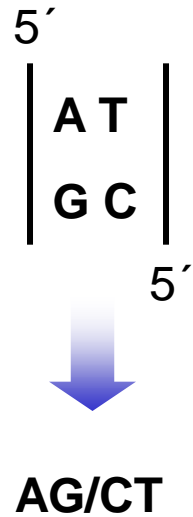
Výpočet termodynamické stability DNA z primární sekvence

Model nejbližšího souseda předpokládá, že termodynamická stabilita dvoušroubovice DNA závisí na typu a orientaci sousedních párů bazí.

Stabilita dvoušroubovice je pak předpovězena pouze na základě primární sekvence, jestliže je známá relativní termodynamická stabilita každého typu interakcí dvou sousedních párů bazí

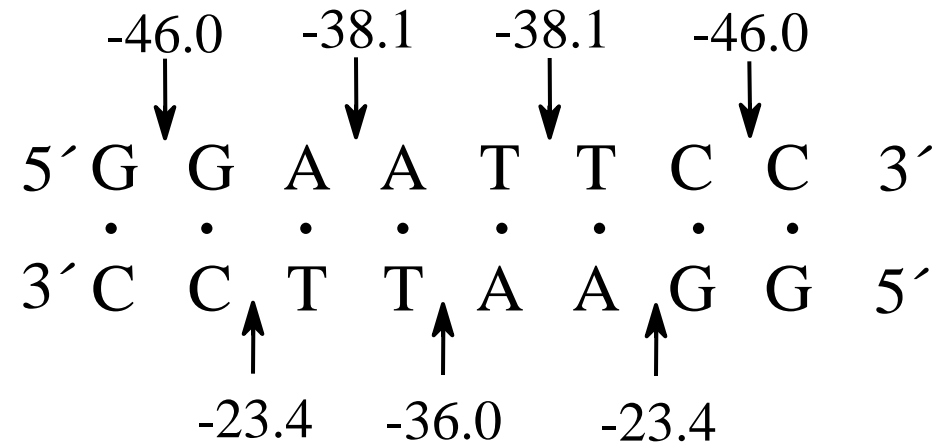
Termodynamické parametry pro výpočet stability dvoušroubovice DNA

Sequence	Breslauer et al. ⁵		SantaLucia ⁶		Allawi & SantaLucia ⁷		Sugimoto et al. ⁸	
	ΔH	ΔS	ΔH	ΔS	ΔH	ΔS	ΔH	ΔS
AA/TT	-9.1	-24.0	-8.4	-23.6	-7.9	-22.2	-8.0	-21.9
AG/CT	-7.8	-20.8	-6.1	-16.1	-7.8	-21.0	-6.6	-16.4
AT/AT	-8.6	-23.9	-6.5	-18.8	-7.2	-20.4	-5.6	-15.2
AC/GT	-6.5	-17.3	-8.6	-23.0	-8.4	-22.4	-9.4	-25.5
GA/TC	-5.6	-13.5	-7.7	-20.3	-8.2	-22.2	-8.8	-23.5
GG/CC	-11.0	-26.6	-6.7	-15.6	-8.0	-19.9	-10.9	-28.4
GC/GC	-11.1	-26.7	-11.1	-28.4	-9.8	-24.4	-10.5	-26.4
TA/TA	-6.0	-16.9	-6.3	-18.5	-7.2	-21.3	-6.6	-18.4
TG/CA	-5.8	-12.9	-7.4	-19.3	-8.5	-22.7	-8.2	-21.0
CG/CG	-11.9	-27.8	-10.1	-25.5	-10.6	-27.2	-11.8	-29.0
Initiation with one or two G·C	0.0	-20.1	0.0	-5.9	-	-	0.6	-9.0
Initiation with A·T only	0.0	-16.8	0.0	-9.0	-	-	0.6	-9.0
Symmetry correction	0.0	-1.3	0.0	-1.4	0.0	-1.4	0.0	-1.4
5' T·A correction	-	-	0.4	0.0	-	-	-	-
A·T base pair end	-	-	-	-	2.3	4.1	-	-
G·C base pair end	-	-	-	-	0.1	-2.8	-	-

Výpočet entalpie tvorby dvoušroubovice DNA

$$\Delta H_{cel} = \sum \Delta H_x$$

$$\Delta H_{cel} = (2 \times GG/CC) + (2 \times GA/TC) + (2 \times TC/GA) + (1 \times AT/AT)$$

$$\Delta H_{cel} = (2 \times -46.0) + (2 \times -38.1) + (2 \times -23.4) + (1 \times -36.0)$$

$$\Delta H_{cel} = -251 \text{ kJ mol}^{-1}$$

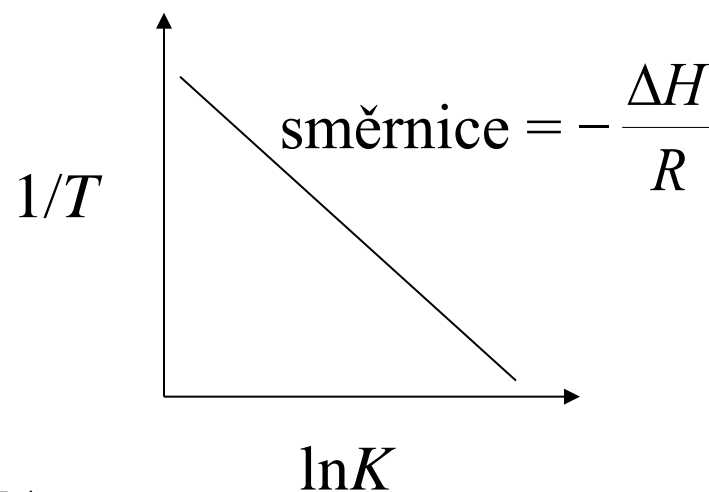
Van't Hoffova rovnice

Jacobus Van't Hoff
(1852-1911)

Nobelova cena 1901

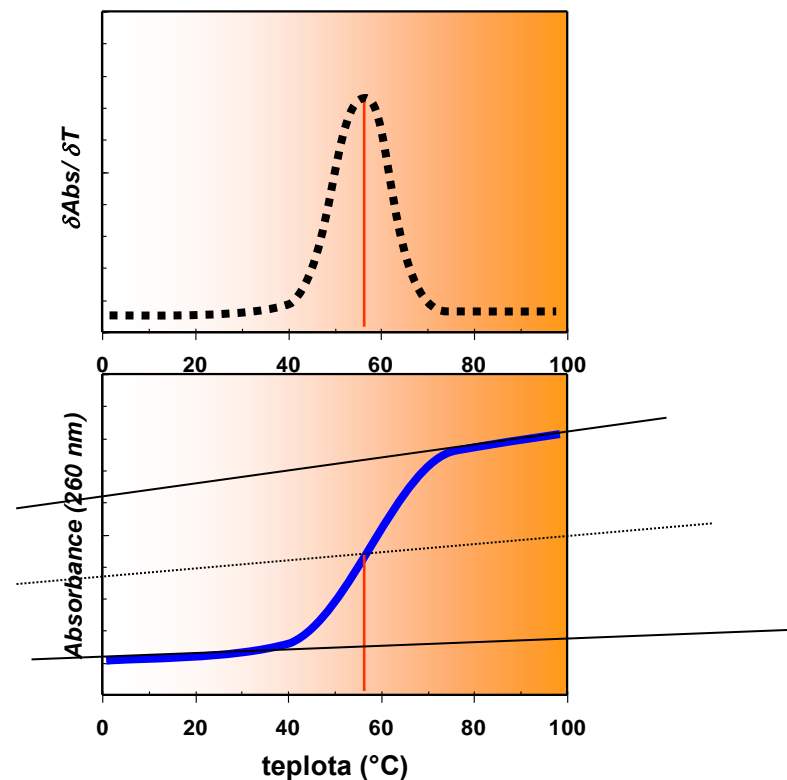
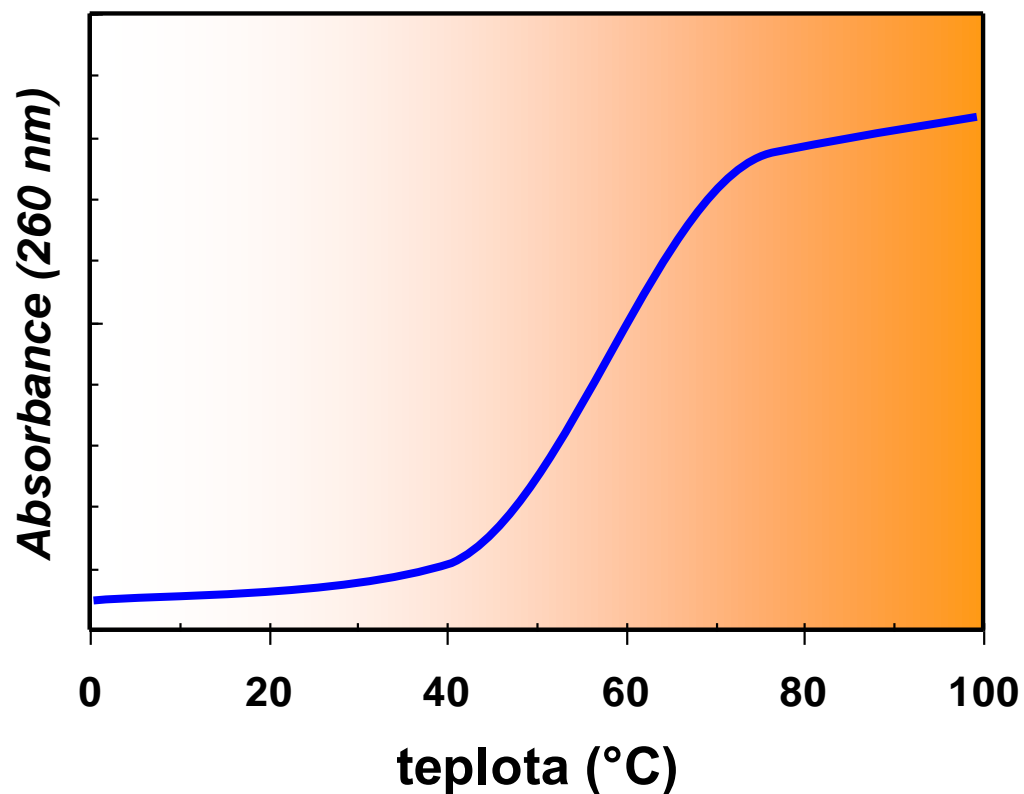
$$\frac{\partial \ln K}{\partial(1/T)} = -\frac{\Delta H}{R}$$

VR pro tání DNA:

$$\frac{1}{T_m} = \frac{R}{\Delta H} \ln C_{Tot} + \frac{\Delta S - \ln 4R}{\Delta H}$$

Spektroskopické sledování tání DNA

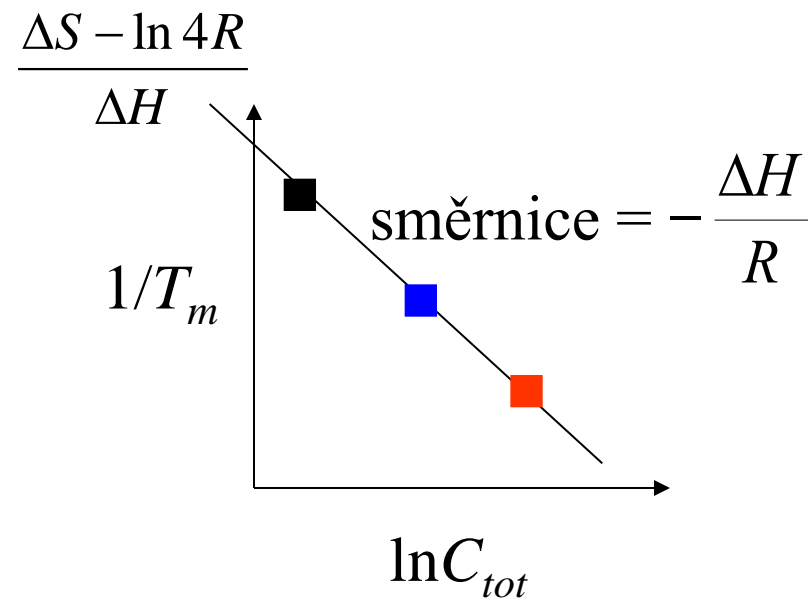
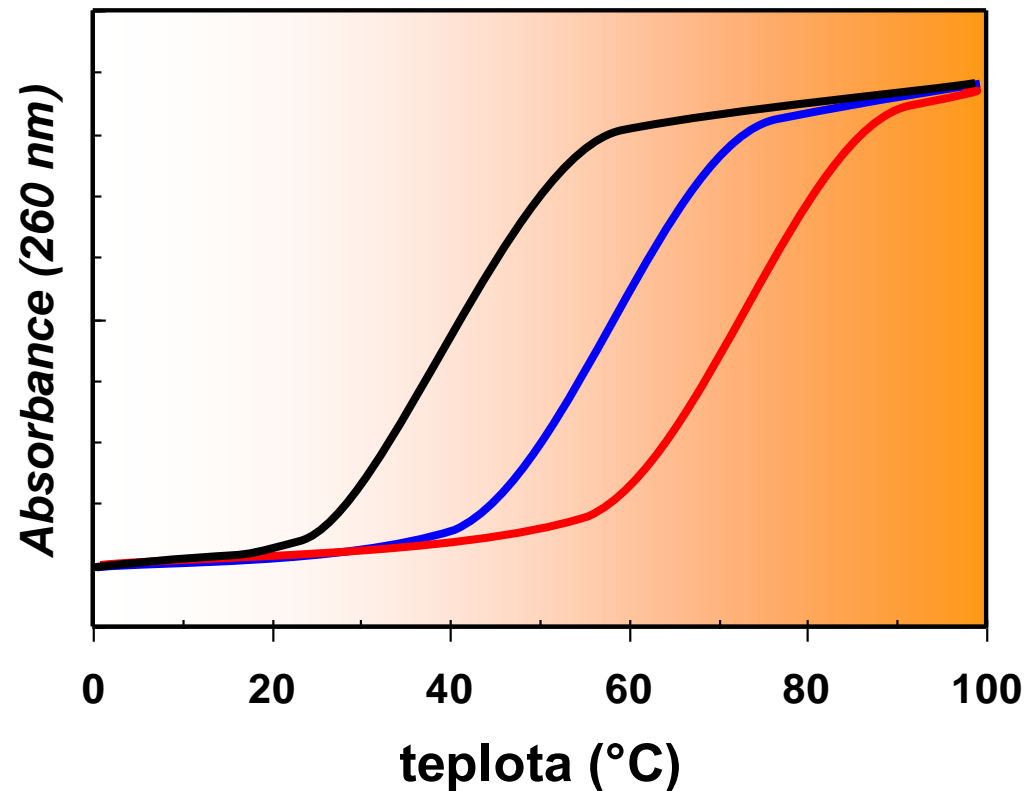
Využívá se **hyperchromického efektu** DNA:

Po oddělení komplementárních řetězců se zvýší absorbance při 260 nm

Ze závislosti lze určit T_m **výpočtem** jako hodnotu T , při které je první derivace maximální,

nebo **graficky** jako hodnotu T , ve které se protíná křivka tání a osa směrnic počátku a konce křivky tání.

Praktické určení DHVH

$$\frac{1}{T_m} = \frac{R}{\Delta H} \ln C_{Tot} + \frac{\Delta S - \ln 4R}{\Delta H}$$

Při zvyšování koncentrace DNA dochází ke zvyšování teploty tání T_m
Ze směrnice závislosti reciproké hodnoty T_m na celkové koncentraci řetězců se určí ΔH
z průsečíku závislosti s osou $1/T_m$ se určí ΔS a vypočte se ΔG .

Vztah mezi ΔH_{vH} a ΔH_{Cal}

ΔH_{vH} závislá na modelu - předpokládá dvoustavové chování

ΔH_{Cal} přímo a nezávisle určená velikost

$\Delta H_{vH} = \Delta H_{Cal}$ dvoustavový proces

$\Delta H_{vH} < \Delta H_{Cal}$ při tání se systém nachází v „mezistavech“
poměr $\Delta H_{vH} / \Delta H_{Cal}$ definuje velikost kooperativní jednotky

Obecné odvození Van't Hoffovy rovnice

$$\frac{\partial \ln K}{\partial T} = \frac{\Delta H}{RT^2}$$

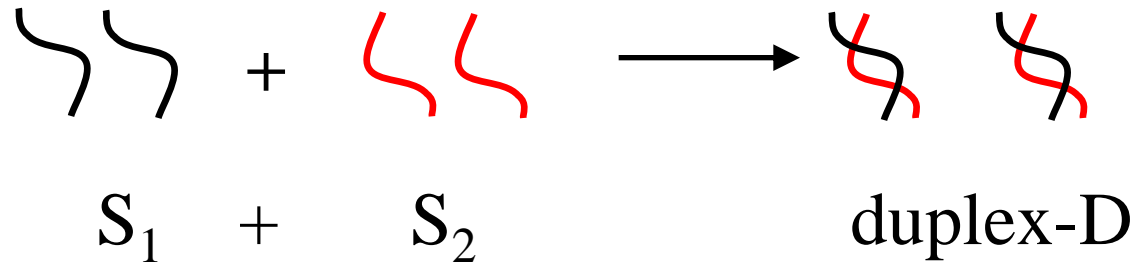
$$\Delta G = -RT \ln K \quad \frac{\Delta G}{T} = \frac{\Delta H}{T} - \Delta S$$

$$\Delta H = Q = \int C_P dT, \quad \Delta S = \frac{Q}{T} = \int \frac{C_P}{T} dT$$

$$\frac{\partial}{\partial T} = -\frac{1}{T^2} \frac{\partial}{\partial(1/T)}$$

Odvození VR pro vznik dvoušroubovice DNA

$$\frac{1}{T_m} = \frac{R}{\Delta H} \ln C_{Tot} + \frac{\Delta S - R \ln 4}{\Delta H}$$

$$\Delta G = -RT \ln K \quad K = \frac{[D]}{[S_1][S_2]} \quad C_{tot} \text{—celková koncentrace obou řetězců}$$
$$\Delta G = \Delta H - T\Delta S$$

Pro $T = T_m$: $[S_1] = [S_2] = [D] = C_{tot}/4$ $K_{T_m} = ?$

Výpočet teploty tání DNA

$$T_m = \frac{\Delta H}{\Delta S + R \ln \left(\frac{C_{tot}}{4} \right)} - 273.15 + 16.6 \log[Na^+]$$

Př.: **GGAATTCC**

$\Delta H = -251$ kJ

$\Delta S = -686$ J K⁻¹mol⁻¹

$C_{Tot} = 5$ μM. $[Na^+] = 1$ M

$T_m = 45.6$ °C

Zajímavé odkazy

Oligonucleotide Properties Calculator

<http://www.basic.northwestern.edu/biotools/oligocalc.html>

<http://eu.idtdna.com/analyzer/Applications/OligoAnalyzer/>

Biophysical Society

<http://www.biophysics.org/Education/WhatisBiophysics/tabid/2287/Default.aspx>